

**Op en neer naar nergens
heen en weer met Jack Kerouac**

**Lezingencyclus Studium Generale
Literair overdraagbare aandoeningen (LOA)
Nijmegen, K.U.N. mei 1990**

Dr. Magda Michielsens

Ik heb Jack Kerouacs 'On the road' voor het eerst gelezen in het voorjaar van 1967. Het boek was toen niet nieuw. Het is voor het eerst gepubliceerd in 1957. Het was nog wel actueel. Jack Kerouac leefde nog op het ogenblik dat ik met zijn werk kennismaakte. Als persoon is Kerouac echter nooit op de voorgrond geweest voor mij. De opstelling hier tijdens de lezing - met de foto van die vreemde man achter mij geprojecteerd - is voor mij dus heel bizar. Kerouac bestond en bestaat voor mij uitsluitend als het hoofdpersonage uit zijn boeken. Hijzelf had zich na het grote succes van 'On the road' in een rustig leven - aan de zijde van zijn moeder en zijn kat - teruggetrokken.

Op de achterflap van de Amerikaanse editie van 'On the Road' die ik in 1967 las stond dat het boek de bijbel van een generatie was: de *Beat Generation*. Toen ik het boek in handen had was die generatie al vermengd geraakt met provo's en hippies, maar de 'echte' *Beat Generation* had haar eigen identiteit. Op een recente Nederlandse vertaling (1988) van het boek staat nog steeds: het blijft de bijbel van een generatie. Daarmee weet ik dat het geoorloofd is om Kerouac in het kader van deze reeks literair overdraagbare aandoeningen (LOA's) te behandelen. Dat 'On the Road' voor mij als een bijbel zou moeten geweest zijn is mij echter totaal vreemd. De formulering heeft mij steeds gestoord. De publicitaire woordkeuze verwijst teveel naar het gangbare. Alsof wij een bijbel konden hebben of zouden gewild hebben,

terwijl precies met zoveel tradities en gewoontes werd gebroken. Iets in de vergelijking gaat wellicht wél op, al blijf ik de formule schokkend vinden: boeken als 'On the Road' en in het bijzonder dát boek bleken symbool te staan voor een gemeenschappelijk WETEN. Door het boek werd een platform gecreëerd en een hele boel dingen hoeven daardoor niet telkens opnieuw te worden uitgelegd. Wellicht is ook dat de functie en de werking van de bijbel, maar ik heb nooit een bijbel gehad.

Toen ik 'On the Road' voor het eerst las had ik nog één jaar studie filosofie voor de boeg en een intensief lees-leven achter de rug. De stimulans om 'On the Road' te lezen had gelegen in een gastcollege over moderne Amerikaanse literatuur binnen een doctoraal cursus filosofie. Had Pete Seeger mij dus gevraagd 'What did you learn at school today?' had ik kunnen antwoorden: 'I learned about the lost generation, the angry young men and the beat generation.'

Twee zaken spraken mij als jonge studente in het gastcollege bijzonder aan: In de eerste plaats, de filosofische duiding van literaire inhoud. Het was alsof ik tevoren nooit literaire teksten had gesmaakt - ondanks mijn gulzige consumptie ervan.

Ten tweede, de maatschappij-kritische ladingen van die filosofisch/literaire inhoud. De straat was op een voor mij onthullende wijze in de theorie terecht gekomen.

Ik heb in mijn blokperiode van dat studiejaar ongeveer alles gelezen wat in het college vermeld was geweest en wat ik nog niet kende. Dat was een grote frivoliteit. In het Belgische academische systeem was een 'blokperiode' een collegevrije periode van 6 à 8 weken waarna in een periode van 2 à 3 weken alle examens van de volledige stof van dat studiejaar volgden. Tijdens die blokperiode diende een student zich op te sluiten en niets anders te doen dan te studeren. Er was dan geen tijd voor iets anders - ook niet voor literatuur. Het waren periodes van grote stress én van grote rust. De wereld bestond even niet. Ik denk dat mijn receptie van Kerouac blijvend gekleurd is door de intensiteit van de omstandigheden waarin ik het boek las.

Maar er was niet enkel Kerouac. Er was ook William Burroughs, Norman Mailer, Allen Ginsburg, Gary Snyder, Corso. Ik heb goed nagedacht, maar ik denk dat er echt geen enkele vrouw bij zat die toen tot bekendheid was gekomen.

En, om de sfeer beter te schetsen, dien ik natuurlijk ook te verwijzen naar Bob Dylan. De nervositeit, rauwheid en intensiteit van 'times tney are a-changing' hing in de lucht. Ik was gefascineerd door de verhalen en de sfeer én ook gefascineerd door de intellectuele dimensie van de fascinatie. Vooral Kerouac beklifde. Jarenlang was hij een *compagnon de route*. Hij was een blijver - hoe contradictorisch dat voor een frenetieke hobo ook mag zijn. Waarom? Van welke aard is de aandoening die hij mij bezorgde? Hoe kan ik zelf – achteraf, voortdurend onderweg tussen Brussel/België en Nijmegen/Nederland – mijn aandoening begrijpen? En trouwens, is ze over? Of geldt voor mij: 'ik ben een *beatnik* in 't diepst van, gedachten?'

Ik zal ingaan op de inhoud van 'On the Road'. Daarop verder bouwend zal ik enkele karakteristieken van de *Beat Generation* noemen die voor mij treffend waren. Tenslotte zal ik iets zeggen over de limieten van mijn begrip voor Kerouac en over de immuniteit voor LOA's die ik mij heb opgelegd.

Inhoud van 'On the Road'

Het hoofdpersonage van het boek is Sal Paradise. Hij woont in New York, bij zijn tante. Hij is schrijver en in de laatste hoofdstukken van het boek heeft hij wat meer geld voor zichzelf en zijn vrienden dan in het begin van het boek.

Een uitgever heeft een manuscript van hem aanvaard en er voor betaald.

Sal Paradise vertelt in de eerste persoon en hij vertelt autobiografische flarden en fragmenten uit het leven van Jack Kerouac.

In 'Big Sur'- uitgegeven in 1963 - zegt Kerouac het voornemen te hebben om ooit, al zijn boeken samen te rijgen tot één legende. Hij zou dat in zijn oude dag doen. Zoals bekend heeft hij geen oude dag gehad: hij stierf in 1969, 47 oud.

De geschreven legende is er dus niet, maar ook zonder die bewerking is het wel duidelijk dat - ook al hebben ze telkens andere namen - in al zijn boeken

in feite dezelfde personages voorkomen. Uitgevers hebben Kerouac niet toegelaten telkens dezelfde namen te gebruiken, maar het gaat weldegelijk telkens over dezelfde mensen. Telkens is er één hoofdverteller. In 'On the Road' is dat Sal Paradise. Hij reist van de Oostkust van de Verenigde Staten naar de Westkust en terug. Enkele keren doet hij dat in het boek, enkele zomers, aan het eind van de jaren veertig. De winters brengt hij schrijvend en studerend in New York door. 's Zomers is hij onderweg. Hij reist alleen, met vrienden, met andere zwervers, junkies, hobo's, studenten, seizoenarbeiders, ex-gevangenen, beatniks. Hij reist met wie er ook maar langs autowegen, in busstations of in rangeerstations (trein-emplacementen heet dat in de Nederlandse vertaling van 'On the Road') opduikt of voorbij schuift. Van sommige van deze gezellen wordt iets gezegd dat verwijst naar de Tweede Wereldoorlog. Zij zijn oud-strijders, jonge veteranen, niet van Korea of Vietnam, maar van de Tweede Wereldoorlog. Zij hebben recht op pensioen of op een studiebeurs en zij hebben genoeg meegemaakt om niet te begrijpen waar het moderne Amerika over gaat. Het moderne Amerika van het einde van de jaren veertig vertegenwoordigt het begin van de massale consumptie- en wegwerpmaatschappij, het begin van *the affluent society*. Zij kunnen en willen daarin niet mee. De oorlog - die oude oorlog - is nog niet helemaal weg, maar de wederopbouw zoals in Europa is dáár niet nodig. Ideologisch creëerde dat een ander klimaat.

Jack Kerouac/Sal Paradise's reizen hebben geen bestemming of geen doel. Hoewel: in oktober moet New York worden gehaald. Het bereiken van Los Angeles of San Fransisco kan obsessieel zijn voor wie er vermoedt vrienden te treffen. Marginaliteit leek een keuze, gewoon was ondenkbaar. Het was ondenkbaar omdat het letterlijk niet te denken of te begrijpen viel. Voor denken was geen plaats in het conformisme van de na-oorlogse groei.

'On the Road' is in de eerste persoon geschreven. Naast die eerste persoon staat een dubbelfiguur: Dean Moriarty. Deze manier om een verhaal op te bouwen is een veel gebruikte formule. Sal Paradise - de verteller - doet wel mee, ook hij is onderweg. Vooral hij leidt bewust het leven van de *beat*, maar dankzij Dean Moriarty kan hij alles expliciteren en uitvergrooten. Zo weet de

lezer uiteindelijk niet meer met wie hij/zij zich het meest identificeert: met Dean en zijn superlatieven of met Sal en zijn relatieve beschouwelijkheid.

Hiermee heb ik het verhaal van 'On the Road' verteld. Hiermee is het ook duidelijk dat er geen verhaal is. Er is ook geen reis, er is enkel een onderweg zijn. Dit 'onderweg zijn' brengt onder vele verschillende gedaantes de karakteristieken van de *Beat Generation* in beeld. Ik zal nu op die karakteristieken in gaan.

Karakteristieken van de *Beat Generation*

Ik denk dat jonge mensen vandaag, in deze post-moderne/post-punk-tijd, nauwelijks van de *Beat Generation* hebben gehoord. De bloei van de generatie dateert uit de jaren vijftig, de auteurs werden geboren om en rond de jaren twintig. Uit die generatie kwam een boek dat in de jaren zestig werkte als cement van een groeiende subcultuur. Ik zie de continuïteiten tussen de decennia, waar veeg niet alles bij elkaar. Ik ben er sterk genoeg door aangedaan en bij betrokken om te nuanceren. *Beatniks* zijn geen hippies, geen 68-ers, geen revolutionairen, geen anarchisten. In feite was de *Beat Generation* de vroegE Amerikaanse versie van het meer populaire Parijse St. Germain des Prés-existentialisme. De teksten van Kerouac, Ginsburg, Corso, Burroughs zijn echter veel minder theoretisch of intellectualistisch beladen dan die van hun Franse tegenhangers. De lectuur van Kerouac kwam voor mij na opslopende Sartre, de Beauvoir en Camus-tijden. Kerouac deed in mijn ogen de franse literaire producten lijken op stroeve verhalende vertalingen van abstracte theorieën. Ik vond de gedachten in de Franse versie spannender als theorieën dan als literatuur. De directheid van de *BEAT* leverde mij als lezeres de kans om de verlichte super-intellectuele interpretator te spelen. Sartre en zeker de Beauvoir deden het voor mij. Van Kerouac mocht ik het zelf doen (hoewel ik natuurlijk wel weet en wist dat ik dat leuk vond omdat ik het o.a. van Sartre en de Beauvoir had geleerd).

Het gevoel van BEGRIJPEN was heel sterk. Dat heeft alles te maken Kerouac. In zijn jargon staat BEGRIJPEN centraal en er zijn allerlei

standaard uitdrukkingen voor: *to dig, to get it, IT* etc. Niet begrijpen staat gelijk aan *square* zijn. Dat ik zo gevoelig was voor die emotionele connotaties van BEGRIJPEN heeft echter niet enkel te maken met de overtuigingskracht van Kerouac. Het heeft zeker ook te maken met mijn eigen leeftijd en positie van dat moment. Terugdenkend aan mijn omgang met Kerouac ben ik onder de indruk van het prille van mijn 'begrijpen'. Denken werd als een gevoel en blijkbaar had alle theorie die er aan vooraf was gegaan mij nooit zulke intense emotionele verbondenheid met rationaliteit opgeleverd.

Hoe Amerikaans, wild en wijs 'On the Road' ook is, het blijft een vorm een van existentialisme, met een felle beleving van de absurditeit van het dagelijkse burgerlijke leven. Met een grote mildheid er tegenover, een mildheid die bij Kerouac veel groter is dan bij de Beauvoir. Er was ook een onlesbare dorst ten aanzien van het leven, gewoon, als existentie. Indien de absurditeit duidelijk is, indien de absurditeit zelf geconstrueerd is of lijkt, indien de aliënatie doorzien en actief beteugeld is, dan is Jack Kerouac aan het leven verslingerd. Vrijheid bestaat als snelheid, als gedrevenheid, als uitbarsting. Vrijheid bestaat ook als rust, onthechting en leegte.

'Onderweg' blijven traditionele normen of waarden niet overeind. Niets is trouwens absoluut - tenzij misschien de jazzmuziek op een vroege ochtend in een verlepte bar ergens verloren in Chicago. Behalve zulke momenten is er niets absoluut.

In die radicale onder-uit-haal-beweging blijven enkele dingen uitgesproken gaaf. Ik herinner ze mij niet als verhalen, betekenissen of gebeurtenissen, maar wel als namen, woorden en begrippen. Ik zal er enkele uitlichten.

(1) Er is de vriendschap tussen Sal en Dean. Vriendschap tussen (hetero) mannen, zoals zij uit 'On the Road' - en andere boeken van Jack Kerouac - spreekt was toen een openbaring voor mij. Het deed deugd aan mijn wereldbeeld en aan mijn wereld dat mannen op die manier in vriendschap met elkaar kunnen omgaan. De afbraak van mijn macho-wereld begon daar.

De mannen in mijn vriendenkringen hebben aan die afbraak in de daaropvolgende jaren eerder meegewerkt dan dat zij die afbraak zouden hebben tegengewerkt.

(2) Er is Denver. Geografisch of toeristisch weet ik van Denver niets Ik hoef er ook niets van te weten. Ik zou er niet over denken om er heen te gaan. De naam staat in mijn geheugen gegrift als half weg *on the road* tussen Frisco en New York. Het is een ankerplaats voor Dean, het is een afspraakplaats voor een subcultuur die zich langs de wegen van een continent aan het spinnen was. Denver: om het even welk tussenstation, doel, subdoel of schijndoel, om het even welk godvergeten oord waar men plots denkt iets verloren te hebben, voor mij kan het Denver heten. Denver is een begrip geworden dat naar herbergzaamheid en noodzakelijkheid verwijst.

(3) Er zijn de hobo's. Vóór Kerouac kende ik het woord niet of nauwelijks. Sindsdien houd ik er veel van. Het zit in mijn hoofd samen op één plekje met *shelter*. Het heeft daar natuurlijk heel veel mee te maken. Hobo maakte mannelijkheid los van 'weten waarheen' en *shelter* maakte geborgenheid los van kneuterigheid.

(4) Er waren drugs. Het valt niet te ontkennen. Voor de Beat Generation waren ze er in vele variëteiten. Vandaag, in deze jaren van keiharde drugproblematiek, is het niet meer zo eenvoudig om met verslaving te flirten en drugs als metaforen te zien.

Vier soorten drugs spelen een rol in `On the Road. Twee ervan zijn triviaal: drank en hasjiesj. Hoewel legalisering en/of decriminalisering van hasjiesj in de jaren zeventig een belangrijk thema is geweest ga ik hier niet op in. Het zou een pose zijn om het wel. te doen. Het is mij nooit ter harte gegaan en ik ben in dat opzicht een buitenbeentje van mijn generatie: ik heb er nooit iets mee te maken gehad.

Naast drank en softdrugs was er heel het veld van de stimulerende producten: speed, pep, benzedrine, amfetamine, dexedrine enzovoort. Kerouac zou aan zijn boek 'The Subterraneans' drie dagen en drie nachten aan één stuk hebben geschreven en toen was het klaar. Niemand verdedigt

het gebruik van benzedrine of andere stimulerende middelen. Ik niet, Kerouac niet en ook de redactie van *International Times* niet, die bij de dood van Kerouac een in memoriam publiceert dat ook verwijst naar de niet zo gezonde levensstijl van Kerouac. Hij is er aan kapot gegaan. Maar ik houd wel van zijn benzedrine-proza. Het is een concentratie waar ik van houd. Het paste trouwens perfect bij mijn 'blokstemming' waar ik het in het begin over had. Ik ben dat gevoel nooit kwijt geraak: de lichamelijke van concentratie.

De houding van de *Beat Generation* tegenover harddrugs is duidelijker te lezen bij Burroughs dan bij Kerouac. Zijn 'Junkie' en 'The Naked Lunch' zijn in feite anti-drug verhalen door het feit dat zij nauwgezet Burroughs af/aanverhouding met harddrugs beschrijven en alle miserie die daarmee samenhangt. Burroughs hanteert verslaving als een bewust wapen tegen vervreemding. Verslaafd weet je waarheen, weet je wat je nodig hebt, weet je wie vriend en vijand is, en weet je wat je eigenlijk en uiteindelijk moet doen: AFKICKEN. Er is structuur. Het leven is gevaarlijk. Je leeft opgejaagd en uitgestoten. Je leeft *as a white negroe* om het met Norman Mailer te zeggen. De aliënatie in de gezapigheid is zo verstikkend dat leven als een verslaafde of leven als een witte neger een glimp, een vermoeden, een uitzicht op authenticiteit biedt.

(5) Er was het volstrekte niet-mee-doen, niet-mee-willen-doen. 'Desaffiliatie' heet het bij de geleerde commentatoren. Pas na de *Beat Generation* kwam de theorie van de 'Grote Weigering' à la Marcuse tot volle bloei. Nog later kwam de lange weg door de instituties à la Rudy Dutschke. Maar in 1967 ging het emotioneel voor mij niet om Marcuse of Dutschke. Het ging om Kerouac. Zijn werk gaf body aan mijn gevoel van 'ik wil niet', 'there is no succes like failure and failure is no succes at all'. Zijn werk gaf verbondenheid aan mijn onbegrip tegenover het gangbare. Hij toonde vriendschap en verlangen als omgangsvormen. 'On the Road' werden outsiders insiders van een andere wereld. Daarin lag de ongereptheid van de decadentie.

(6) En er was rust, tijd, wachten, ondanks de gejaagdheid van het avontuur. In 'The Dharma Bums' en in 'Desolation Angels' is ZEN daarbij een belangrijk element. Ik ben nooit aangesproken door het oosterse of het religieuze, wel door het tijdloze, het tijd hebben, tijd nemen - ondanks de benzedrine-sfeer.

(7) Tenslotte - om deze evocatie van karakteristieken te besluiten – waren we exemplarisch. Het voelde als *l'an zéro*, het jaar nul, het jaar nul van de nieuwe tijden. Het was duidelijk dat alles opnieuw uit te vinden was. Ik weet dat het feit dat ik de uitsluiting, de weigering, de ondergraving van de dominante structuren gedacht heb binnen het kader van mijn filosofie-opleiding en aan de hand van mannelijke auteurs en mannelijke parameters een diepgaande invloed heeft gehad op de aard van mijn feminisme. In alle geval dacht ik toen dat we samen (m/v) alles opnieuw aan het uitvinden waren (Ik insinueer hiermee trouwens niet dat er niets van in huis zou zijn gekomen).

De combinatie van al de elementen die ik noemde vormde volgens mij en voor mij de aandoening die de BEAT was.

Het zijn gevoelens en gedachten die bij mij nooit helemaal over zijn gegaan. Zij waren wel plots gekomen, hoewel ik - in de lijn van Camus – niet geloof dat er op literair of filosofisch gebied echt overdraagbare aandoeningen kunnen bestaan. Camus zegt ergens dat men slechts gedachten of formuleringen waardeert die aanvoelen alsof men ze zelf al gedacht heeft, alsof het de expressies zijn van wat men al wist. Ik ben het daarmee eens - zodat het voor die gedachte van Camus in het kwadraat geldt.

Seksisme

Als ik terugkijk, teruglees en terugvoel heb ik weinig affiniteit verloren met de aandoening die ik toen opliep. Op één punt echter kan ik slechts moeizaam begrijpen ooit door Kerouac aangesproken te zijn geweest: zijn benadering van vrouwen. Vandaag noem ik de wijze waarop hij over vrouwen schrijft

pijnlijk en seksistisch. Blijkbaar stoorde mij het meer dan twintig jaar geleden niet of viel het mij niet op. Nochtans voel ik mij nu niet meer of minder geëmancipeerd dan toen ik Kerouac voor het eerst las. Op de achtergrond van mijn bewustzijn ben ik er zelfs blijvend van overtuigd dat de werken van de *Beat Generation* heel wat tot mijn emancipatie hebben bijgedragen.

En toch: drank en vrouwen, drank en vrouwen. Ik kan er niet meer tegen. Zag ik in de jaren zestig de vrouwen in 'On the Road' - net als drugs - als metaforen voor de combinatie van onthechting en passie? Of zag ik ze zelfs helemaal niet en las ik vluchtig over ze heen? Of zag ik ze gewoon met de ogen van de mannelijke auteur? *Male-identified*. Zo heet dat en zo werkt dat dus.

In 'On the Road' vernoemt Kerouac geen vrouw zonder een verwijzing naar ofwel seksualiteit ofwel eten. Indien zij niet voor geilheid zorgt dan zorgt ze wel voor boterhammen. Het gaat niet per hoofdstuk, per scène of per interactie. Neen, dat gaat per zin. In elke zin waar een vrouw in zit zijn er steeds dezelfde connotaties.

Immuniteit

Een laatste punt, over de immuniteit tegen LOA's die ik ondertussen heb opgebouwd.

Ik kan niet weten of ik ook op latere leeftijd vatbaar gebleven ben voor literaire aandoeningen. Na Kerouac en dankzij Kerouac heb ik mijn relatie met literatuur verbroken. Ik ben geen literatuurwetenschapster geworden en ik ben ook geen consumente van literair werk gebleven. In de periode van de aandoeningen waarover ik heb verteld werd het mij stralend duidelijk hoe besmettelijk literatuur is. Je leest de mooiste verhalen en met de welgekozen woorden komt heel het betekenisstelsel van de auteur bij je naar binnen. Ik stond helemaal open voor de *Beat Generation*. Daar ligt geen enkel probleem. Maar hun inzichten - zonder al de rest van de tijdsgeest en van mijn opleiding te vergeten - hebben mij allergisch gemaakt voor literatuur. Al vele jaren lang verhoud ik mij tot literatuur als een lijdster aan *Anorexia Nervosa* tegenover voedsel: ik wil het eenvoudig niet in mijn systeem. *I don't want it under my skin*. Als zij als literatuur verpakt en verhuld zijn vind ik

waarden, betekeningen, emoties, zingevingen van anderen te gevaarlijk. Je hebt een aandoening vast voor je er erg in hebt. Ik wil zelf betekenen, zonder literaire modellen. suggesties of besmettingen.

Zoals elke lijdster aan *Anorexia Nervosa* lijd ik aan vreetbuien – leesbuien dan in dit geval. Met vlagen lees of herlees ik heel Virginia Woolf, Simone de Beauvoir, Sylvia Platt of Christa Wolf om enkele van mijn vrouwen te noemen. Volledig. *female-identified* word ik echter nooit meer. Daarvoor was mijn primaire intellectuele socialisatie te rebels en te mannelijk. Daarvoor was de desaffiliatie en de beat die ik met de mannen van de 50, 60, 70 deelde te sterk.